

- р. – 29 квітня 1918 р. – 1997. – 424 с.
2. Український національно-визвольних рух. Березень–листопад 1917 року : док і м-ли / Упоряд. В. Верстюк (керівник) та ін. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2003. – 1024 с.
 3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 1063, оп. 1, спр. 7.
 4. ЦДАВО України, ф. 1064, оп. 1, спр. 9.
 5. ЦДАВО України, ф. 1064, оп. 1, спр. 10.
 6. ЦДАВО України, ф. 1115, оп. 1, спр. 11.
 7. ЦДАВО України, ф. 2581, оп. 1, спр. 49.
 8. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 5, оп. 1, спр. 14.
 9. ЦДАГО України, ф. 57, оп. 2, спр. 19.
 10. ЦДАГО України, ф. 57, оп. 2, спр. 28.
 11. ЦДАГО України, ф. 57, оп. 2, спр. 232.
 12. Центральний державний історичний архів, м. Київ (далі – ЦДІАК України), ф. 317, оп. 4, спр. 5785.
 13. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 3, оп. 1, спр. 1541.
 14. Держархів Волинської обл., ф. 3, оп. 1, спр. 1629.
 15. Держархів Волинської обл., ф. 3, оп. 1, спр. 1714.
 16. Держархів Житомирської обл., ф. 560, оп. 1, спр. 2.
 17. Держархів Житомирської обл., ф. р-2399, оп. 1, спр. 1.
 18. Держархів Житомирської обл., ф. р-2399, оп. 1, спр. 21.
 19. Держархів Рівненської обл., ф. 215, оп. 2.
 20. Держархів Рівненської обл., ф. 2, оп. 1, спр. 133.
 21. Держархів Тернопільської обл., ф. 241, оп. 1, спр. 2.
 22. Держархів Тернопільської обл., ф. 241, оп. 1, спр. 9.
 23. Держархів Тернопільської обл., ф. р-2894, оп. 1, спр. 2.

УДК 82.09:821.161.2Лазарук

Ірина Лазарук-Кузьміна

Лесин цикл у творчості волинського поета Віктора Лазарука

У статті основна увага спрямована на провідні паралелі між Віктором Лазаруком і Лесею Українкою. Публікація вміщує розвиток пізнавальної самостійності, людяності, чистоти і щирості у творчості митців.

Ключові слова: творча діяльність, значення творчості, проблема людини і природи, образ Лесі Українки.

Лазарук-Кузьміна І. Лесин цикл в творчестве волинского поэта Виктора Лазарука.

В статье основное внимание направлено на ведущие параллели между Виктором Лазаруком и Лесей Украинкой. Публикация содержит развитие познавательной самостоятельности, человечности, чистоты и искренности в творчестве поэтов.

Ключевые слова: творческая деятельность, значение творчества, проблема человека и природы, образ Леси Украинки.

Lazaruk-Kuzmina I. of Lesya's cycle in work of the Volyn poet Victor Lazaruk's

In the article basic attention is sent to the leading parallels between Victor Lazaruk and Lesya Ukrainian. A publication contains development of cognitive independence, humaneness, cleanness and sincerity in work of poets.

Key words: creative activity, value of work, problem of man and nature, character of Lesya's Ukrainian's.

«І все ж маємо відчуття затамованої блискавиці. Можливо, це якраз добре – бачити поета справжнього і знати, що його здібності не відкрилися ще на всю потужність, що в ньому назбиралося немало вогню, який він пригашує, стримує, боячись вибуху. Та, власне, тепер, коли захоплено входимо в таємниці творчості Віктора Лазарука, ми хотіли б сказати йому: «Розряди блискавку свого слова, загрими над Світязем, але так, щоб Каспій та Байкал почули. Ти можеш»

Дмитро Павличко [11, 3].

Письменник починається від тієї землі, на якій побачив світ. Її мальовнича краса, її дихання, її тремкий, ледь уловимий запах проникають у дитячу душу і залишаються в ній назавжди. І згодом уже ніякі зусилля найдосвідченіших чужинців неспроможні стерти зі свідомості цю красу, бо вона стала рідною і визначальною в поведінці.

Віктор Лазарук почав свій життєвий шлях на Волині, де ліси й луки сповнені дивовижними

істотами, де в повір'ях селян ще жили русалки і мавки, а гостра дитяча уява малювала їх мало не щодня... Надто ж химерними були ліси Ковельщини, серед яких розташоване рідне село письменника Дубова, – ті ліси, які так натхненно і майстерно змалювала велика Леся у своїй геніальній «Лісовій пісні». Така земля породжує поетів. Правда, можуть зробити закид, що природа для всіх людей однакова, а поетів – одиниці. Але ж навіть найдосконалішу природну красу можна сприйняти лише чутливою душею. І ще для цього потрібний спалах «іскри Божої» [3, 17].

Мабуть, немає жодного волинського письменника, чиє б серце було так широко відкрите природі, так натхненно оспівувало її величну красу і так болісно реагувало на її проблеми. «Читати» енциклопедію волинського краю – улюблене заняття Віктора Лазарука, адже на кожній її сторінці – історія, легенди, топоніміка, а ще – людські долі.

Незмінним колом уподобань поета стала рідна йому волинська природа і людина як об'єкт цієї природи, її дитя, покликане оберігати й розвивати свою праматір.

Поезія Віктора Лазарука багатообразна й багатотемна, охоплює майже всі специфічні різновидності цієї форми мистецтва. Поза пейзажною пейзажно-публіцистичною, провідне місце в ній належить історичній, соціально-філософській, лірико-інтимній. В усіх цих поетичних рядках відчувається напружений пульс життя: автору до всього є діло, він проникливий, пристрасний, темпераментний, відповідальний і серйозний. Селянські корені, традиції основних морально-етичних цінностей життя, усталених ще з дитинства, органічний зв'язок із велелеким світом природи, гіркий особистий досвід – ось його магістральні напрямки в дослідженні глибин історії, буття, прийдешнього [2, 158].

Постановка наукової проблеми та її значення. Окрема задушевна сторінка у творчості поета відведена великій землячці Лесі Українці. Їй присвячена поема й чимало віршів, написаних у різний час. Але одне й те ж почуття незмінно характеризує ставлення до поетеси – братня любов до дорогої посестри, безмежна шана й захоплення Лесею як поетом, як надзвичайно сильною духом людиною. Генеза цього почуття – спільність натур, однодумство, тобто правда, і друга схожість, на жаль, сумна – спільна особиста біда, хвороба, яку Лесі при тогочасному рівні медицини перемогти не вдалося. Це накладає особливо зворушливі штрихи на сприймання поета.

Мета статті – розкрити естетичне і духовне значення творчості Лесі Українки крізь творчу палітру волинського письменника Віктора Лазарука.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Осмислення місця і ролі індивідуальності поетеси займалося чимало дослідників. Серед них варто назвати імена сучасників Лесі Українки – І. Франка, О. Маковея; літературознавців початку ХХ ст., передусім київських неокласиків – М. Драй-Хмару, М. Зерова, Т. Рильського, П. Филиповича, Юрія Клена, які акцентували увагу на класицистичних елементах в її поезії, а особливо драматургії, намагаючись донести до свідомості своїх сучасників новий погляд на спадщину поетеси. Серед досліджень 30–40-х років відзначимо праці діаспорних учених П. Одарченка та М. Деркача, які вивчали життя й світогляд Лесі Українки на підставі маловідомих листів. У 50–60-х роках опубліковано праці І. Журавської, А. Каспрука, які зверталися до бібліографічного матеріалу поетеси, осмислювали її громадську діяльність. У 70–80-ті роки чимало літературознавців, зокрема О. Білецький, О. Бабишкін, відзначали велику цінність епістолярної спадщини Лесі Українки. У пострадянський період рецепція творчості Лесі Українки стає об'єктивною і неупередженою. Переосмислюються ідейно-естетичні орієнтації культурної епохи модернізму, що сформувалася на межі ХІХ–ХХ ст. У 90-х роках творчість поетеси досліджували М. Мороз, Л. Мірошніченко. Літературознавці нового, пострадянського рівня (О. Забужко, А. Діба, В. Агеєва, Т. Гундорова, М. Моклиця) досліджували творчість Лесі Українки з нових методологічних позицій, через призму постмодерної теорії тексту, зокрема феміністичного дискурсу. Слід назвати й таких дослідників, як О. Рисак, А. Бичко, М. Жулинський, Л. Мороз, Я. Поліщук, Л. Скупейко, які вивчали художню спадщину письменниці, намагаючись усебічно осягнути її творчу особистість.

Віктор Лазарук член Національної Спілки письменників України з 1968 року. Автор книг: «Синь озерна» (1963), «Музика верховіть» (1966), «Шацькі озера» (1975), «Сині очі Волині» (1979), «Озерний дзвін» (1982), «Глаголи землі» (1987), «Літораль» (1990), «Вікна» (1995), екологічного роману «Світязь» (Т. 1, Книги I, II, 2002), збірка «Отрок. Осінь» (2004) [7, 3].

Як поетична творчість Лесі Українки позначилась на тематиці волинського поета Віктора

Лазарука?

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Леся у В. Лазарука різна, як у житті. Насамперед вона – воїтелька велика, як Жанна д'Арк:

Гарцює дух мій з блиском ув очах,
В сідлі високім пробує остроги...
Цілюю битву в дзеркало меча:
Ні, не вернусь без перемоги

(«Лист з Ялти») [5, 100].

Та це традиційний образ поетеси, що давно склався у літературі, для нас дороге те, що Лазарук частіше звертається до іншої людської сутності Лесі, навіть в урочистих, ювілейних творах, як, наприклад, у диптиху «Безсмертя», написаному до відкриття пам'ятника поетесі в Луцьку. Прості житейські мотиви не знижують і не спрощують її багатогранну особистість, навпаки – роблять її повнокровнішою, ближчою, доступнішою і зрозумілішою. Лесею Українку нині люблять усі, охоче відзначають ювілеї, радіють. Радів і поет. І водночас щось глибоко стримуване й гірке закладено ним у монолог Лесі Українки з приводу довгожданої події – відкриття пам'ятника: нарешті сподобалась, через стільки літ...

Нашвендялась. Нарешті на Волині.
Спокійно. Тихо. І без потрясінь.
На чорній,
з власним підписом, крижині, –
У снігодош, зимову далечинь [8, 200], [6, 48].

Вінець Лесиноного циклу – поема «Нечімле». Так зветься на Волині озеро, на якому Леся ще юною дівчиною побувала в гостях у свого дядька Лева Скулинського і де їй серед світлоти й зелені березових дібров уперше явився образ героїні майбутньої поеми «Лісова пісня» Мавки. Через 100 літ на перший погляд здається таким же густим та розкішним ліс, як і за Лесі, але й тут відбулися вражаючі зміни: озеро перетворилося на брудне болото, дуб дядька Лева загинув, від його господарства не лишилося й сліду. Запустіння... Дяка Богу, що на тім місці від лісництва поставлено хоч якийсь будиночок із музейною кімнаткою нагорі. А місце те святе, де жили й страждали герої всесвітньовідомої поеми. І, звичайно ж, зусилля Лазарука, спрямовані на відродження садиби, на створення меморіального природно-поетичного заповідника, як і слід було чекати, не дали ніяких плодів. Така передісторія, а зрештою, і зміст поеми «Нечімле».

В Нечімлому зозуля – все для Лесі.
До Лева все по стежці – лісовик.
Чорнична ступінь стелиться по плесі.

Стирчить, як палець, із води патик [11, 134], [4, 11].

Властиве Лазаруку «язичницьке інтелектуальне» [3, 18] ставлення до природи тут висловлено максимальною мірою і викликає сильне естетичне враження. Фольклорні образи й мотиви насичують поему емоцією повного гармонійного злиття з бісом, причому взаємини «людина – природа» далеко не прості: уже не та людина йде до братів своїх менших, їй доводиться доказувати право бути прийнятою і зрозумілою в їх товаристві, тим паче – стати братом і соратником. Природа як би захищає себе, не довіряючи «старшому товаришу», виходячи із сумного досвіду – ось мотив нашого часу, і його даремно було б шукати в поезії 30-х років у великого пейзажиста Антонича.

Реальні герої поеми вуж, лосі, сич, берези й луки, ліс та стежинки, саме Нечімле, серед яких поет на самоті, без світла, газет і телефонного зв'язку, протягом літа проходить випробування на істинність, вірність, відповідальність. Інакше кажучи, екзаменує сам себе. Не так уже й важлива причина, що змушує головного героя усамітнитись і зануритись з головою у життя лісу. Важливіша паралель: Леся – природа і Віктор – природа. Відстань між цими лініями 100 літ, проте нема жодного прогресу, навпаки, усе змінилося на гірше. Світ розпався на два ворожих табори – цивілізована, здавалося б, людина стає ворогом матері своїй – природі. І нелегко автору після непростих, та врешті-решт добрих таки контактів із мешканцями лісу – лосями, вужем, совою, мурахами, які визнали його другом, повертатися назад у світ міста, який залишився за лісом, наче по той бік барикад [2, 158]. Поету ще не раз відкривається істинний образ двох світів, що розбіглись, а точніше, були штучно розмежовані: світ внутрішнього ества, правди, людяності і його антипода. Невипадково світ внутрішній, псевдоцивілізований, продажний, бездуховний уособлює колись милий фольклорний Куць – чорти й ті урбанізувались! Конфлікт, що стався між ним і автором, кумедний і водночас серйозний. Ось вони сидять уночі при запаленій свічці й розмовляють:

Ніч залягла, глибока, тасмнича...
Хтось дивиться! А ти не помічай!
Тривожна ніч.
В Нечімлому при свічах
Я з Куцем попиваю чай [8, 205].

Мудрий і хитрий цей Куць, недарма він – спадкоємець язичницького чорта. Він розуміє, що людина завжди була й є такою, якою змальована в Біблії, а не в підручнику з політекономії соціалізму. Власна зацікавленість – ось стрижень її стремлінь та діянь, секрет її буття. Бесіда протікає мирно, поки Куць не звертається до поета з провокаційним проханням дати йому рекомендацію у партію:

Рекомендацію у партію даси?
Віддячу! Чим? Натурою чи грішми!
Та не кривись ти!
Весь райком твій грішний!
Всміхнулись в темні бороди ліси [8, 112].

Тут уже поет не витримує: у нього, у людини, котра, як ніхто, знає справжню роль компартії у натхненні й організації усіх наших перемог над природою, членом котрої він і в думках не був, просять рекомендацію! Оце так зухвалість! Мить – топорище у руках – і Куць прожогом вилітає з хати. Цей епізод, написаний у славному гоголівському дусі, сповнений запорізького реготу, є проявом здорового народного глузду, природної рації, що заперечує будь-яке затьмарення, запаморочення мозку. Та не тільки сміх, а й острах часом трясє поета в лісовій гушавині, коли він чекає кари за підступне насильство над беззахисною природою, незважаючи на особисту непричетність. Мучать видіння: ось-ось дожене й вистрибне на спину гад помсти і ніщо не врятує навіть кінь швидкий, як у казці:

Ось клацнув,
Мов курок у чорного нагана,
Кривий, отруйний грізний зуб!
Ось, мов нагайка,
Вплівся в гриву урагану!
На повному галопі вискочив на круп! [5, 15]

Поема просякнута чистою красою пейзажів рідної природи, яка зворушує подвійно, тому що це Лесина краса: діброви, луги, Мавчині берези – «сестри світла», чубаті дуби, «кульбабна тиша» – у місцях, де так хороше серцю, де береза й беріз не можуть стриматися від поцілунку:

Читаю ліс, вслухаюсь в тихі кроки, –
В березових веселих літачках:
То Мавчині гаї летять у світ широкий –
Мелодія, солодка і терпка... [5, 23]

І непримітний наприкінці дня супутник – Зніч-багаття, і поруч із поетом друзі-приятелі, малі й великі, взаємно необхідні один одному:

З ніч із сучка стріля – з пістоля,
Вуж потягушки на ряснім рядні.
Дубам в оковах – красноволя.
А серцю – іскри осяйні [5, 27].

Хоч у поемі нема прямої присутності Лесі, її святий образ постійно відчутний поруч, у зелені листя, у тіні кущів, за дверима хати, у нашій свідомості й нашому серці...

Поліських зим Леся Українка воліла уникати, оскільки її здоров'я потребувало сонця і тепла. Слова лягали на папір... слова йшли від самого серця... вони були виковані із пережитого горя, із хвороби, але були прекрасні, світлі, обнадійливі... [10, 111]. Боючись сліз, поетеса завжди намагалася жити у своєму псевдопрекрасному і щасливому світі. Навіть крізь вікно, вона відчувала примарну красу, жила у казці і просто мріяла про те все хороше, величне. Їй не потрібно було ні нічого матеріального, її тіло потребувало душевного спокою і тільки маленьку краплинку надії на порятунок, на життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, Віктор Лазарук відчув біль цієї навіки невмирущої леді. Він розумів весь тягар Лесі і зумів внести її у свою творчість, щоб величність і героїзм, краса і однодумство були сплетені з ним і жили вічно в наших серцях. Також великим прикладом для всіх нас стають Леся і Віктор. Дух творчості цих двох не залишає байдужим

жодну людину. Вони показують нам те, що варто жити, завжди вірити у краще і не здаватись!.. навіть якщо на фініші нас чекає поразка [12, 25].

Своєрідний заклик до чистої і не порочної боротьби за майбутнє. Нехай нічого не буде, але все ж краще дозволити бунтувати «гарячій крові у жилах»[1, 4], щось робити... Ніж сісти і замкнутись і собі, чекаючи кінця. Леся Українка не боялась жити, протистояти страху і безсиллю. Весь біль і страх викладала у поезію...

Таким чином, яскравий талант Віктора Лазарука, виявився у художній досконалості й оригінальності викладу матеріалу, що дозволяє нам побачити постать Лесі Українки, видатної поетеси, прекрасної, сильної жінки. І все ж розуміння всього живого, бачення прекрасного у сірій реальності і навіть при страшній хворобі, не може не вражати своєю сміливістю і оптимізмом.

Джерела та література:

1. Вербич В. Полісся таємниці знає та голос вічності розтаємничує: після прочитання книги Віктора Лазарука «Отрок Осінь» / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2006. – 29 черв. – С. 4.
2. «Ворожу на вужах, по пташиному лету...»: Вікторові Лазаруку – 70 // Світязь: альманах Волин. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2003. – Вип. 9. – С. 158-160.
3. Гром О. Ф. Цвіт папороті: (за творчістю Віктора Лазарука) / О. Ф. Гром // Література рідного краю: зб. метод. матеріалів. – Луцьк, 2000. – С. 15-21.
4. Лазарук В. Безсмертя. Нечімне / В. Лазарук // Незгасна зоря України: поет. антол. – Луцьк, 2001. – С. 33-40.
5. Лазарук В. В оправі кипарисів: вірші, комент., док. / В. Лазарук. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2003. – 152 с.
6. Лазарук В. Глаголи землі: поезії / В. Лазарук. – Львів: Каменяр, 1987. – 93 с.
7. Лазарук В. Із нових поезій / В. Лазарук // Волинь-нова. – 2005, – 13 жовт.
8. Лазарук В. Літораль: вірші, поеми / В. Лазарук. – К.: Рад. письменник, 1990. – 236 с.
9. Лазарук В. Музика верховіть: поезії / В. Лазарук. – К.: Молодь, 1966. – 95 с.
10. Лазарук В. Нариси, статті, есе / В. Лазарук. – Луцьк: Гранослов, 1995. – 142 с.
11. Лазарук В. Озерний дзвін: поезії / В. Лазарук. – К.: Молодь, 1982. – 88 с.
12. Лазарук В. Отрок Осінь: поезія, публіцистика / В. Лазарук. – Луцьк: Надстир'я, 2005. – 488 с.

УДК 994 (477)

Ірина Скакальська

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БОРИСА КОЗУБСЬКОГО

Стаття присвячена дослідженню життєвого та професійного шляху Бориса Козубського, адвоката, громадсько-політичного діяча, людини, яка уособлювала боротьбу національної еліти за незалежність українського народу. У дослідженні основний акцент зроблено на формування історичного портрету діяча у контексті його доби. Показано репресивні заходи влади проти українських патріотів. Висвітлено діяльність та спільну боротьбу соратників Бориса Козубського. Автор обстоює думку, що Борис Козубський належить до діячів, що формували підвалини нашої державності.

Ключові слова: Борис Козубський, адвокат, громадсько-політичний діяч, Кременець, Волинь, «Просвіта», польський сейм, незалежність.

Скакальська І. Б. Государствообразовательная деятельность Бориса Козубского

Статья посвящена исследованию жизненного и профессионального пути Бориса Козубского, адвоката, общественно-политического деятеля, человека, который воплощает борьбу национальной элиты за независимость украинского народа. В исследовании основной акцент сделан на формировании исторического портрета к контексте эпохи. Показаны репрессивные действия власти против украинских патриотов. Освещена деятельность и общая борьба соратников Бориса Козубского. Автор придерживается позиции, что Борис Козубский принадлежит к тем деятелям, которые сформировали основание украинской государственности.

Ключевые слова: Борис Козубский, адвокат, общественно-политический деятель, Кременец, Волинь, «Просвита», польский сейм, независимость.

The article investigates the life and professional path of Boris Kozubskoho, lawyer, public and political figure, a man who personified the struggle for independence of the national elite Ukrainian people. The study focuses on the formation of a historical portrait figure in the context of his era. Showing repressive measures against the government of Ukrainian patriots. S activity and joint struggle colleagues Boris Kozubskoho. Is argued that Boris Kozubskyy refers to